

SHCHERBYNA OLENA. Peculiarities of intellectual activities of the non-philology students during the practical training in foreign language.

The contemporary situation of increasing number of international contacts in various areas of human life shows the inevitability of changing the approach to teaching foreign language. Thus development of professional communicative competence is becoming an essential and universal tool for achieving success in professional, productive life. This paper deals with some of the intricacies involved in the study of pedagogical effectiveness in learning foreign language for professional competence. The article analyzes modern requirements to forming linguistic competence, intellectual abilities and communicative competence. The author also focuses on the peculiarities of training the non-philology students for the intercultural communication and essential role of cross-cultural orientation in teaching to meet the modern demands.

Key words: studying, foreign language, pedagogical features, communication, competence, intellectual abilities.

УДК 372.833.1:159.9

Юрженко В. В.

**СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ “ТЕХНОЛОГІЯ”
ТА ЗАВДАННЯ НОВОГО ЕТАПУ ЇЇ ФОРМУВАННЯ**

Стаття присвячена визначенню позицій щодо системної розробки структурування змісту освітньої галузі “Технологія” в основній школі. У статті концентрується увага на основних принципах відбору змісту навчального матеріалу за віковими показниками і завдань, які будуть стояти у майбутньому перед освітньою галуззю “Технологія”, та позицій щодо створення комплексу певних систем навчання. Реалізації в загальноосвітніх навчальних закладах нових підходів щодо формування інваріантної і варіативної частини програми “Трудове навчання” також знайшли відображення у змісті статті.

Ключові слова: система, техніко-технологічна культура, освітня галузь “Технологія”, трудове навчання, принципи відбору змісту, вікові показники, комплекс систем навчання.

Дружина чоловіку по телефону:
У мене комп'ютер не працює.
А кнопку, таку велику, натискала?
Натискала.
А шнур у розетку вставлений?
Зараз візьму ліхтарик і подивлюся...
А ліхтарик навіщо?
Так електрики ж немає...

(Усмішка)

Розміщена в епіграфі усмішка, можливо, виглядає дещо дивно для суто теоретичної статті про системність у підходах до змісту освітньої галузі “Технологія” і предмета “Трудове навчання” для загальноосвітньої підготовки школярів. Але саме недоліки розробки і реалізації цієї галузі і загальноосвітніх предметів, що до неї входять, приводять до таких, дійсно

анекдотичних ситуацій.

Вимоги Державного стандарту базової і повної середньої освіти ґрунтуються на єдиній структурі для всіх галузей знань з основ техніки і технологій та побудовані в логічній системі. Найбільш важливим елементом, що відображає цей стандарт, є розкриття зв'язку людини з виробничою діяльністю, де акцентується увага на формуванні в процесі праці таких важливих рис людини, як: старанність, працьовитість, творчість, кмітливість, культура праці. Загальна структура стандарту побудована на принципах науковості, зв'язку з практикою, спрямована на формування технічної і технологічної освіченості учнів у різних видах діяльності – промисловій, ремісничій, формування життєво необхідних знань, умінь і навичок, які можуть бути реалізовані як компетенції і компетентності – ведення домашнього господарства, виявлення творчих здібностей в різних видах людської діяльності, формування техносферної культури і культури праці.

Виходячи з досвіду попередників й історичних пошуків у сфері трудової підготовки, можна стверджувати, що саме структура діяльності учня при засвоєнні даного стандарту дає змогу залучати до проектно-технологічної діяльності, починаючи з вибору об'єктів розробки для виготовлення й обґрунтування його вибору, опису об'єкта розробки, ескізування і креслення його, створення конструкторсько-технологічної документації, і розробити та теоретично обґрунтувати змістове наповнення галузевого стандарту, що, в свою чергу, дає можливість створити умови як для активної репродуктивної діяльності (завдання на пізнання, розв'язання задач), так і продуктивної діяльності (творчі завдання, проекти тощо).

Стандарт галузі надає можливості різним регіонам через диференційовану програму з "Трудового навчання" для 5–9-х класів, з її інваріантною і варіативною частинами, використовувати механізми освітньої діяльності для залучення дітей до українознавчого національного характеру діяльнісної сфери – наприклад, традиції приготування страв, народні звичаї та обряди в побуті й у веденні господарства, регіональні особливості оздоблення виробів і продуктів тощо у варіативній частині програми.

Мета статті – розкрити основні принципи відбору змісту навчального матеріалу за віковими показниками та завдання, які будуть стояти в майбутньому перед освітньою галуззю "Технологія", пропозиції щодо створення комплексу систем навчання для різних класів основної школи.

Основні принципи відбору змісту навчального матеріалу та завдань які стоять перед освітньою галуззю "Технологія" і предметом "Трудове навчання" 5-9 класів у 11-річній школі, такі:

- 5-6 класи – просто і загально;
- 7-8 класи – просто і детально;
- 9 клас – складно й узагальнено.

На підтвердження необхідності перегляду структури на основі принципів та систем відбору змісту навчального матеріалу для предмета “Трудове навчання” для 5-9 класів наведемо приклад із запропонованих концептуальних підходів до нової редакції змісту навчальних програм, запропонованих на нараді з трудового навчання для 11-річної школи у МОН України в серпні 2010 року.

У концептуальних підходах було запропоновано таке: найбільш доцільно будувати зміст трудового навчання в основній школі на основі комплексу таких систем:

- у 5-му класі – за предметно-операційною системою;
- у 6-му класі – за конструкторсько-технологічною;
- у 7-х – 9-х класах – за проектно-технологічною.

Запропонований підхід перекликається доволі істотно з запропонованими вище принципами відбору навчального матеріалу. Є деяка невідповідність у градації вікових груп учнів, для яких запропоновані певні принципи і системи побудови навчальної діяльності, але це, в першу чергу, пов'язано з певною невизначеністю та відсутністю наукового підґрунтя в позиціях цих концептуальних підходів і розгляді проблеми на основі доволі суб'єктивних емпіричних даних. Однак, значне співпадіння проглядається, що підтверджує доцільність використання принципів, запропонованих у нижче наведеному дослідженні при визначенні структури змістового наповнення освітньої галузі “Технологія” і загальноосвітнього предмета “Трудове навчання” в основній школі [6].

Діюча нині програма істотно відрізняється від нового підходу до структурування загальноосвітньої підготовки в середній школі, запропонованого освітянською спільнотою в 2015 році (21 січня у Національній академії педагогічних наук України відбувся круглий стіл “Структура загальної середньої освіти України”) [1]. Нині пропонується в молодшій школі навчатися 5 років (вік – з 6 до 11 років), основна або базова школа – 4 роки (12-15 років) і старша чи профільна школа – 3 роки (16-18 років), – тобто, на базову освіту, що відповідає фактично за формування ключових, загальнокультурних компетентностей буде відводитися чотири роки. Це вимагатиме зміну підходів до формування змісту і структури загальноосвітнього предмета “Трудового навчання” освітньої галузі “Технологія”.

Основні принципи відбору змісту навчального матеріалу та завдань, які будуть стояти у майбутньому перед освітньою галуззю “Технологія” і предметом “Трудове навчання” 6-9 класів вже 12-річної школи, такі:

- 6-7 класи – просто і загально;
- 8 клас – просто і детально;
- 9 клас – складно й узагальнено.

Виходячи з вищенаведених позицій, пропонується створити комплекс таких систем, що базуються на:

- у 6-му класі – за предметно-операційною системою;
- у 7-му класі – за конструкторсько-технологічною;
- у 8-х – 9-х класах – за проектно-технологічною.

Важливим аргументом для синтезу й інтеграції інваріантної складової програми трудового навчання, що базується на змістових лініях галузевого освітнього стандарту “Технологія”, є вирішення питання зняття протиріч між змістом підготовки хлопців і дівчат (гендерна політика Євросоюзу).

Неможливо розглядати зміст освітнього стандарту без розгляду підходів до його формування крізь призму ф'ючерсного, інноваційного контексту.

Сучасна школа є основною базою модернізації української освіти. За результатами навченості її випускників роблять висновки про ефективність усієї системи освіти загалом, саме вона якнайбільш повно визначає можливості систем професійно-технічної, вищої освіти та й безперервної освіти впродовж життя взагалі.

Незважаючи на існуючі теоретичні підходи до розвитку загальноосвітньої школи, на певний обнадійливий практичний досвід інноваційних освітніх майданчиків, в основному використовується модель освіти, що вичерпала свої можливості. Донині існує доволі мала кількість науково-практичних розробок, що моделювали, конструювали і реалізовували освітній процес учнів загальноосвітньої школи на принципах індивідуалізації, академічної і соціальної мобільності, технологізації успішної діяльності в різних життєвих ситуаціях.

Неадекватними є можливі техногенні наслідки від невмілого користування технічними об'єктами. Якщо дещо більше століття тому у відомій розповіді А. П. Чехова “Зловмисник” [3] селянин відкручував гайки на залізниці, в результаті чого могла відбутись аварія потягу, де могли загинути декілька людей, то зараз наслідки такої поведінки на хімічному виробництві чи на ядерному об'єкті й інших небезпечних технічних об'єктах можуть мати більш катастрофічні наслідки як для людей так, і для оточуючого середовища.

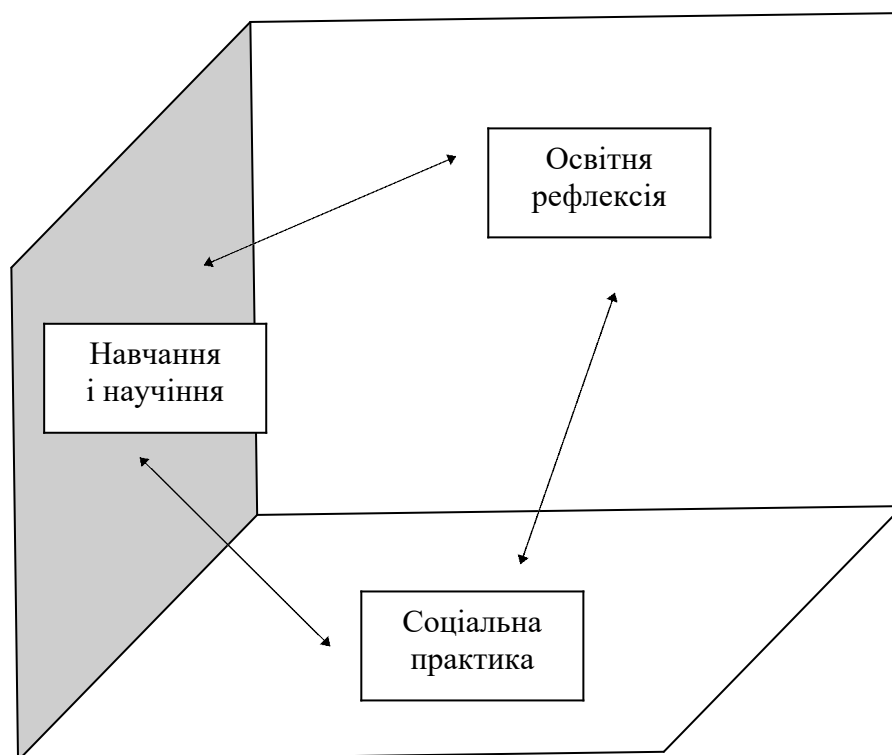
Відповідальність людини в сучасному техногенному оточенні зростатиме, кількісні і якісні показники освіти теж мають зростати, а принципи, за якими в більшості освітніх закладів відбувається навчальний процес, за ці сто років майже не змінилися: це накопичення культурних здобутків попередніх поколінь і деяка практична спрямованість на їх

використання. Однозначно, що за такими принципами надалі неможливо “насичувати” дитину обсягом інформації, що збільшується майже в геометричній прогресії. Є певні можливості людського мозку, часові межі конкретного навчального процесу для отримання визначеного навчальним процесом освітнього рівня. Крім того, освітня практика показує, що в нашій школі діти отримують знання, але не мають достатнього рівня вмінь, щоб їх використовувати.

Це вимагає переходу від “знаннєвого” до “спосібного” змісту освіти.

Потрібно розрізнати процеси навчання, освіти і підготовки – це відносно самостійні педагогічні процеси. Цілісний освітній простір учня основної і старшої школи, відтворений на рис. 1, пропонується розглядати за трьома вісями або в трьох відносно самостійних площинах освітнього простору – навчальному, освітньо-рефлексивному і соціально-практичному.

Освітній простір традиційно акцентується на навчанні й на учінні – трансляції вчителем культури в її знаннєвій формі, при цьому часто залишаються поза увагою процеси соціальної практики й освітньої рефлексії.

Рис. 1. Модель освітнього простору за підходами, які пропонується включити в новий стандарт загальноосвітньої школи (куррикулум)

Навчання і наuczіння сучасних учнів вимагає переходу від “знаннєвого” до “компетентнісного” підходу, коли педагогічною метою стає можливість молодій особистості самостійно вирішувати поставлені перед нею завдання. У

цьому підході вчитель засобами і методами свого предмета допомагає учню сформуванню здатності успішно вирішувати життєві, кар'єрні й освітні завдань за межами освітньої системи, тобто перетворює учня в людину, яка може і хоче вчитись впродовж усього життя, чого й вимагає сучасний розвиток суспільного виробництва. Відмінність запропонованої моделі від традиційних полягає в тому, що процеси навчання і наочіння, соціальної практики, освітньої рефлексії розглядаються як рядоположні, при цьому провідною функцією є процес освітньої рефлексії. Базовим процесом освітньої рефлексії є самовизначення особистості, осмислення учнем свого освітнього досвіду і побудова (конструювання) проекту власної освіти через створення образу "себе в майбутньому". Для цього учневі необхідно усвідомити свої можливості й освітні перспективи, скласти особисту освітню програму.

Якісну миттєву зміну, що стає етапом, який вінчає накопичення знань і створює передумови формування способу дії або діяльності в уяві особистості, не можна конкретно в кожному випадку передбачити. Коли кількісні зміни створять ситуацію дискретного переходу, чітко вивірену у співвідношенні до кількісних змін, від людини потребуються наперед усвідомлені зусилля, щоб привести у дію навіть підсвідомі творчі процеси, що стануть поштовхом для змін її спосібної поведінки.

Існують доволі багато наукових підходів, як моделі вирішення цього переходу. Однак, незаперечним є факт, що каталізаторами цього процесу можуть бути певні активізуючі слова або дії.

Наприклад, порушення очікування, що наперед передбачалось усім ходом розмірковувань чи діяльності, утворює різкий стрибок сенсів або зміну підходів у діяльності. Ефект неочікуваності підвищує інтерес, що широко розповсюджений у методі проблемних ситуацій як ефективний метод передачі знань або вмінь у певний спосіб.

Базовим процесом соціальної практики є процес соціальних і професійних проб та отримання соціального досвіду. Щоб реалізувати індивідуальну освітню програму і створити життєву траєкторію через уявлення свого майбутнього, необхідні реальні соціальні дії. Враховуючи це, в 2013 році МОН України запропонувало ввести в навчальний план школи предмет "Професійні проби".

Таким чином, на нашу думку, визначається освітній простір прогностичної моделі учня: поєднання компетентнісного навчання, соціальної практики й освітньої рефлексії [2].

Сучасний стандарт поки що утверджує традиційний предметний, а не спідібний зміст освіти. Але "курукулярний" підхід [4] до формування змісту освіти вимагає певного осмислення, передбачення негативних наслідків від його впровадження і їх мінімізацію, тобто кардинальних змін у підходах до освітньої діяльності в сучасну епоху новітніх інформаційно-комунікаційних,

комунікативних технологій, про які говорив Білл Гейтс [5].

Висновок. Вищенаведені роздуми уможливають висновок, що запропонований підхід знайде своє практичне застосування при формуванні нового змістового поля освітнього стандарту галузі “Технологія” і складових елементів навчальної програми 6-9 класів. На підтвердження правильності обраних засад формування змісту і структури – існування вже окремих елементів наведених підходів у вже існуючій програмі трудового навчання для 11-річної школи і можливість трансляції даного підходу при формуванні змісту та структури нового змісту освітньої галузі “Технологія” для основної школи (6-9 класи) 12-річної середньої загальноосвітньої школи.

Використана література:

1. Круглий стіл “Структура загальної середньої освіти України”: Національна академія педагогічних наук України, 21 січня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/500/>.
2. Черемных М. Образовательные стандарты современной старшей школы / Михаил Черемных // Народное образование. – 2007. – № 2 (№ 1365) – С. 145-152.
3. Чехов А. П. Злоумышленник / Антон Павлович Чехов. – Сочинения : в 2-х т. – М. : Худож. Лит., 1982. – Т. 1. – С. 41-43.
4. Юрженко В. В. Прогностичне моделювання змісту: [анотація доповіді] / Всеукраїнська науково-практична конференція “Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для 21-го століття”; м. Києві 26-27 червня 2007 р. – Україна – Проект “Рівний доступ до якісної освіти”, Академія педагогічних наук України, Державна установа “Директорат програм розвитку освіти”, Міністерство освіти і науки України // Анотації доповідей учасників конференції. – С. 20.
5. Юрженко В. В. Відображення видів діяльності у змісті освітньої галузі “Технологія” / В. В. Юрженко // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2013. – № 6. – С. 2-6.
6. Юрженко В. В. Методологічні підходи до визначення структури й змісту освітньої галузі “Технологія” в основній школі: монографія / В. В. Юрженко. – К.: Вид-во НПУ ол. М. П. Драгоманова, 2014. – 409 с.

References:

1. Kruhlyi stil “Struktura zahalnoi serednoi osvity Ukrainy”: Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, 21 sichnia 2015 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu : <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/500/>.
2. Cheremnykh M. Obrazovatelnye standarty sovremennoy starshey shkoly / Mikhail Cheremnykh // Narodnoe obrazovanie. – 2007. – № 2 (№ 1365). – S. 145-152.
3. Chekhov A. P. Zloumyshlennik / Anton Pavlovich Chekhov. – Sochineniya : v 2-kh t. – M. : Khudozh. Lit., 1982. – T. 1. – S. 41-43.
4. Iurzhenko V. V. Prohnostychne modeliuвання zmistu: [anotatsiia dopovidi] / Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia “Vykyk dlia Ukrainy: rozrobka ramkovykh osnov zmistu (natsionalnoho kurykulumu) zahalnoi serednoi osvity dlia 21-ho stolittia”; m. Kyievi 26-27 chervnia 2007 r. – Ukraina – Proekt “Rivnyi dostup do yakisnoi osvity”, Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Derzhavna ustanova “Dyrektorat prohram rozvytku osvity”, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy // Anotatsii dopovidei uchasnykiv konferentsii. – S. 20.
5. Iurzhenko V. V. Vidobrazhennia vydiv diialnosti u zmisti osvitnoi haluzi “Tekhnolohiia” / V. V. Iurzhenko // Trudova pidhotovka v suchasni shkoli. – 2013. – № 6. – S. 2-6.
6. Iurzhenko V. V. Metodolohichni pidkhody do vyznachennia struktury y zmistu osvitnoi haluzi “Tekhnolohiia” v osnovnii shkoli: monohrafiia / V. V. Iurzhenko. – K.: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2014. – 409 s.

ЮРЖЕНКО В. В. Структурирование содержания образовательной отрасли “Технология” и задачи нового этапа ее формирования.

Статья посвящена определению позиций по системной разработке структурирования содержания образовательной отрасли “Технология” в основной школе. В статье концентрируется внимание на основных принципах отбора содержания учебного материала исходя из возрастных показателей учеников и задач, которые будут стоять в будущем перед образовательной отраслью “Технология”, и позиций по созданию комплекса определенных систем обучения. Реализации в общеобразовательных учебных заведениях новых подходов к формированию инвариантной и вариативной части программы “Трудовое обучение” также нашли отражение в содержании.

Ключевые слова: система, технико-технологическая культура, образовательная отрасль “Технология”, трудовое обучение, принципы отбора содержания, возрастные показатели, комплекс систем обучения.

YURZHENKO V. V. Structuring the content of the educational branch “Technology” and the problem of a new stage of its formation.

Article on the definition of positions on the development of the system of structuring the content of the education industry “Technology” in the primary school. The article focuses attention on the basic principles of selection of the content of educational material on the basis of age-specific students and the tasks that will stand in the future to the educational sector “Technology”, and positions to create a certain complex learning systems. Implementation in secondary schools for new approaches to the formation of invariant and variable part of the program “Labour Studies” is also reflected in the content.

Key words: system, technical and technological culture, the educational sector “Technology”, labour studies, principles of selection of content, age-specific, complex learning systems.

УДК 374:[37.015.316331]

Яременко Л. А.

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК ПОЛЕ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ І ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Доведено, що сучасна позашкільна освіта – дієвий чинник не тільки формування в особистості відповідального ставлення до майбутньої професії, але й важливий засіб розвитку в них свідомого і творчого ставлення до праці. Цьому значною мірою сприяє самостійне конструювання індивідом різних варіантів власного професійного майбутнього. Водночас позашкільна освіта відкриває перед ним простір вільного вибору освітньої сфери, виду, типу та форми майбутньої діяльності, забезпечуючи умови для самовизначення й успішної самореалізації. Закріплення такого усвідомлення людиною власної траєкторії розвитку відбувається завдяки праці. Тому реалізація функції трудового виховання особистості є невід’ємною засадою діяльності закладів позашкільної освіти.

Ключові слова: людина, освіта, відповідальність, позашкільна освіта, професійне самовизначення, трудове виховання.